

Uitstel of afstel eerste kind

KAREL NEELS

Het profiel van de generatie 1931-1935 in België

Onderzoek naar de sterke vruchtbaarheidsdaling sinds de jaren zestig in België leert dat opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie van vrouwen grote invloed hebben op de timing van het eerste kind. Op 25-jarige leeftijd worden aanzienlijke vruchtbaarheidsverschillen geconstateerd. Deze verschillen nemen af naarmate de vrouwen ouder worden.

Sinds het midden van de jaren zestig is de vruchtbaarheid in België en andere Europese landen sterk gedaald. Bedroeg het kindertal in 1964 in België nog gemiddeld 2,74 kinderen per vrouw, in 1974 was het gedaald tot 1,74 en in 1985 verder tot 1,51. Het percentage vrouwen dat een eerste kind krijgt, daalde in diezelfde periode van 95 procent in 1965 tot 66 procent in 1985: een stijging van de kinderloosheid met 30 procent. Tegelijkertijd kregen vrouwen op steeds hogere leeftijd hun eerste kind. De vraag rijst dan ook of de lage vruchtbaarheidsniveaus die sinds het midden van de jaren zeventig worden opgetekend een reële daling van de vruchtbaarheid weerspiegelen dan wel moeten worden begrepen als een tijdelijk verschijnsel ten gevolge van uitstel.

Foto: Marcel Minnée

Opleiding, arbeidsmarkt en regio

De gegevens van de Belgische Volkstelling van 1991 bieden de mogelijkheid om deze vraag nader te onderzoeken. Voor alle vrouwen van 14 jaar en ouder bevat deze bron informatie met betrekking tot het eerste huwelijk, het aantal kinderen en de geboortejaren van alle levendgeboren kinderen. Het uitputtende karakter van deze gegevens laat voor België een zeer gedetailleerde analyse toe van de veranderende patronen van trouwen en kinderen krijgen sinds het midden van de jaren zestig. In een uitgebreid onderzoek werd daarbij gekeken naar onder meer de rangorde van de geboorten, opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie van vrouwen alsmede regionale verschillen. De oudste cohorte in het onderzoek wordt gevormd door vrouwen geboren tussen 1931 en

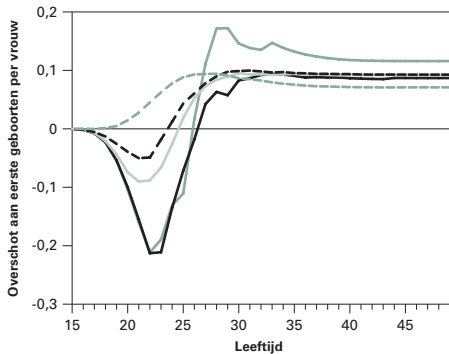
1935. De vruchtbaarheidspatronen van deze cohorte wordt vervolgens vergeleken met de patronen van de generaties 1941-45, 1951-55 en 1961-65.

Onderscheid werd gemaakt tussen vijf opleidingsniveaus: geen diploma of basisonderwijs, lager secundair onderwijs, hoger secundair onderwijs, hoger onderwijs van het korte type en hoger onderwijs van het lange type waaronder universitair onderwijs. Ook werd onderscheid gemaakt tussen vrouwen die werken of ooit hebben gewerkt en vrouwen die nooit hebben gewerkt. Ten slotte werd onderzocht in hoeverre regionale verschillen optreden in patronen van trouwen en kinderen krijgen, waarbij Vlaanderen, Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden vergeleken. Uit eerder onderzoek blijkt dat de sterke ontkerkelijking in Wal-

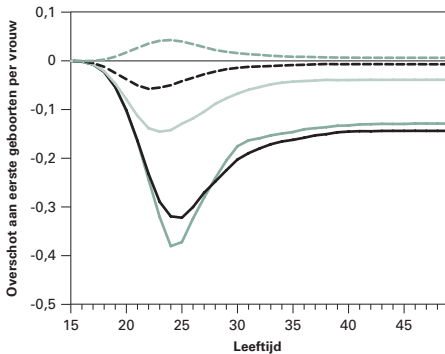

Van de 55-64 jarigen in de EU-lidstaten had over alle lidstaten gerekend 41,0 procent in 2004 een baan/eigen bedrijf. De arbeidsparticipatie is onder deze groep ouderen met 26,2 procent het laagst in Polen. Ook Slowakije, Oostenrijk en Slovenië scooren laag met respectievelijk 26, 28,8 en 29,0 procent. Een relatief hoge deelname vinden we in Zweden (met 69,1 procent aan de top), Denemarken (60,3) en het Verenigd Koninkrijk (56,2), maar ook in Estland (52,4), Finland (50,9) en Portugal (50,3 procent) is meer dan de helft van de 55-64 jarigen op de arbeidsmarkt actief. Voor Nederland was het percentage 45,2 (Eurostat – Labour Force Survey 2004).

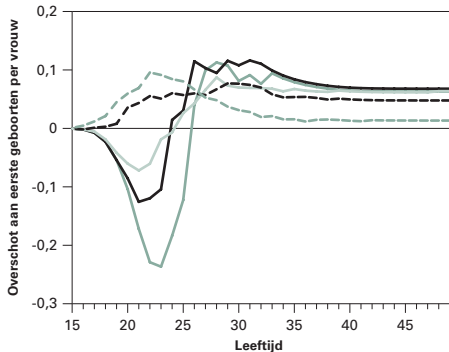
Figuur A. Vlaanderen, nooit gewerkt

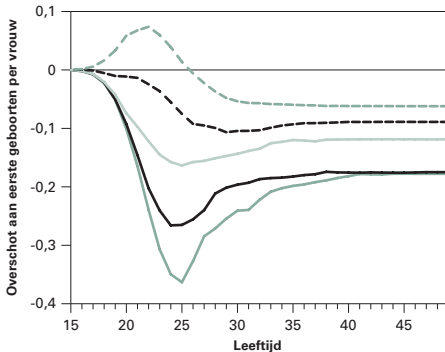
Figuur B. Vlaanderen, ooit gewerkt

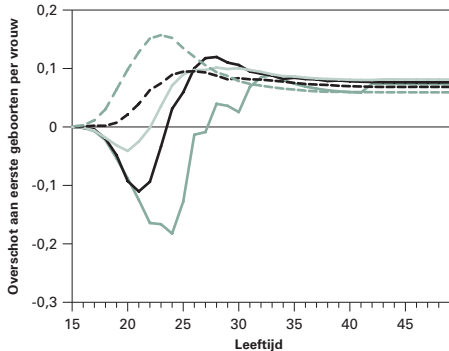
Figuur C. Brussel, nooit gewerkt

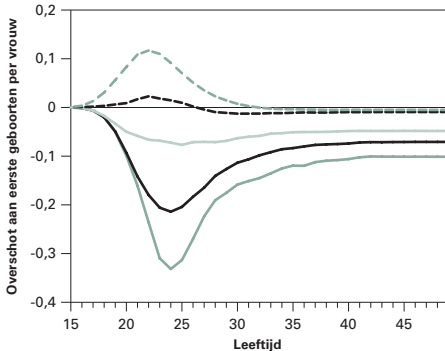
Figuur D. Brussel, ooit gewerkt

Figuur E. Wallonië, nooit gewerkt

Figuur F. Wallonië, ooit gewerkt

--- Geen diploma en Basisonderwijs   - - - Lager Secundair Onderwijs   — Hoger Secundair Onderwijs
 — Hoger Onderwijs van het KorteType   — Universiteit en Hoger Onderwijs van het LangeType

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, Volkstelling 1991, bewerking door auteur.

waren echter heel verschillend in de timing van het eerste kind afhankelijk van opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie (zie de figuren). Om dit te illustreren wordt de vruchtbaarheidskalender voor de verschillende combinaties van opleidingsniveau, arbeidsmarktparticipatie en regionale context vergeleken met de totale vruchtbaarheidskalender. Het verschil tussen beide kalenders geeft voor elke groep het tekort of overschot van eerste geboorten weer ten opzichte van de totale kalender.

De figuren A, C en E tonen de resultaten voor vrouwen die nooit hebben gewerkt. Vrouwen zonder diploma of met alleen basisonderwijs nemen een snelle start en bouwen ten opzichte van de totale vruchtbaarheidskalender voor hun 25ste een overschot op van tien eerste geboorten per 100 vrouwen. Vrouwen met een tertiaire opleiding daarentegen bouwen in de eerste 22 jaar van hun leven een aanzienlijke achterstand op, maar herstellen daarna hun uitgestelde vruchtbaarheid volledig en realiseren uiteindelijk zelfs een hogere vruchtbaarheid dan vrouwen met een lager opleidingsniveau.

De figuren B, D en F schetsen de resultaten voor vrouwen die werken of ooit hebben gewerkt. Voor alle opleidingsniveaus is het uitstel meer uitgesproken en ook na hun 30ste ligt de vruchtbaarheid lager dan bij vrouwen die nooit hebben gewerkt. Bij vrouwen met een tertiaire opleiding is de vruchtbaarheid op 25-jarige leeftijd 30 tot 40 eerste geboorten per 100 vrouwen lager dan de totale vruchtbaarheidskalender. Het meest opvallende resultaat is wellicht dat de timing van het eerste kind sterk varieert naar opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie van de vrouw, maar vooral dat dergelijke patronen worden teruggevonden in de verschillende gewesten. De culturele factoren die aanleiding geven tot sterke regionale verschillen op het vlak van ongehuwd samenwonen, vruchtbaarheid buiten het huwelijk en echtscheiding lijken dus niet of nauwelijks te spelen voor de timing van het eerste kind.

Tot slot

Het vruchtbaarheidsprofiel van vrouwen geboren tussen 1931 en 1935 geeft aan dat opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie een grote impact hebben op de timing van het eerste kind en aanleiding geven tot aanzienlijke vruchtbaarheidsverschillen op de leeftijd van 25 jaar (zie de tabel). Deze verschillen worden echter kleiner naar de leeftijd van 35 jaar en het uiteindelijke effect van deze factoren op het al dan niet krijgen van een eerste kind blijft beperkt. Een soortgelijk patroon komt aan het licht bij vrouwen geboren tussen 1941 en 1945, vrouwen geboren tussen 1951 en 1955 en tot slot de generaties geboren tussen 1961 en 1965. De sterke stijging van het opleidingsniveau en de arbeidsmarktparticipatie heeft bij deze recente generaties dan ook geleid tot ingrijpende verschuivingen in de timing van het eerste kind met slechts een beperkte stijging van de kinderloosheid tot gevolg. De correctie van periodecijfers voor de veranderende timing van het eerste kind levert gelijkaardige conclusies. Bedroeg

demodata

In 2004 maakten bijna 34.000 thuiswonende minderjarige kinderen een echtscheiding van hun ouders mee. Kinderen van wie de ouders scheiden hebben een ruim tweemaal zo grote kans dat ze later zelf scheiden dan andere kinderen. Meer dan 40 procent van de mensen die tussen 1977 en 1981 trouwden en als kind een ouderlijke echtscheiding meemaakten is na 20 jaar gescheiden. Van de mensen die in dezelfde periode trouwden en geen scheiding meemaakten is dat nog geen 20 procent. Bijna de helft van de kinderen die jonger waren dan vijf jaar toen hun ouders uit elkaar gingen, zijn binnen 20 jaar huwelijk zelf gescheiden. Van de kinderen die al volwassen waren toen hun ouders uit elkaar gingen is dat iets minder dan 40 procent (CBS).

lonië en Brussel ten grondslag ligt aan de snelle daling van de huwelijksvruchtbaarheid in deze Franstalige gebieden aan het einde van de 19^e eeuw. Ook voor de demografische veranderingen na 1960 worden soortgelijke regionale verschillen vastgesteld op het vlak van ongehuwd samenwonen, vruchtbaarheid buiten het huwelijk en echtscheiding.

Het profiel van de generatie 1931-1935

Hier wordt allereerst het vruchtbaarheidsprofiel gereconstrueerd van vrouwen geboren tussen 1931 en 1935 met betrekking tot de eerste geboorte. In de totale vruchtbaarheidskalender van deze generatie heeft 5,4 procent van de vrouwen al een eerste kind op 19-jarige leeftijd, bij 24-jarige vrouwen is dat 44,8 procent, bij 29-jarigen 75,4 procent, bij 34-jarigen 82,6 procent en bij 39-jarigen 84,6 procent. Na de 39-jarige leeftijd stijgt het percentage nog nauwelijks. Vrouwen geboren tussen 1931 en 1935

het percentage vrouwen dat een eerste kind krijgt volgens deze maat 88 procent in 1965 en 1975, in 1985 is dat gedaald tot 80 procent. De sterke daling van het aantal eerste kinderen sinds de vroege jaren zeventig weerspiegelt dus in veel hogere mate het toenemende uitstel van ouderschap dan een sterke stijging van kinderloosheid.

LITERATUUR:

- Lesthaeghe, R. (1977), *The decline of Belgian fertility, 1800-1970*, Princeton: Princeton University Press.
- Lesthaeghe, R. en K. Neels (2002), From the First to the Second Demographic Transition: An interpretation of the spatial continuity of demographic innovation in France, Belgium and Switzerland, *European Journal of Population*, 18, pp. 325-360.
- Neels, K. (te verschijnen), *Reproductive strategies in Belgian fertility: 1930-1990*. Brussels - The Hague, NIDI-CBGS Publications, 38.

K. Neels, Vrije Universiteit Brussel

Percentage vrouwen geboren tussen 1931 en 1965 met minstens één kind op 25- en 35-jarige leeftijd naar opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie

Covariaten	% vrouwen met 1 of meer kinderen op 25-jarige leeftijd bij generaties geboren tussen:				% vrouwen met 1 of meer kinderen op 35-jarige leeftijd bij generaties geboren tussen:			
	1931-1935	1941-1945	1951-1955	1961-1965	1931-1935	1941-1945	1951-1955	1961-1965
<i>Nooit Gewerkt</i>								
Geen & BO	63,7	76,7	77,7	71,4	90,3	91,9	87,9	-
LSO	59,7	74,6	76,3	73,2	91,9	93,9	90,7	-
HSO	57,3	73,0	74,4	68,6	92,3	93,7	91,1	-
HOKT	52,4	66,0	67,7	57,9	92,0	93,5	93,0	-
UNI & HOLT	41,5	51,7	44,8	41,0	93,4	94,4	91,3	-
<i>Ooit Gewerkt</i>								
Geen & BO	58,1	68,4	68,7	60,1	83,3	87,1	85,3	-
LSO	50,7	62,4	63,2	54,9	81,4	86,5	85,5	-
HSO	41,5	55,1	53,2	43,1	77,9	83,8	82,4	-
HOKT	25,7	42,3	39,4	24,4	69,2	81,6	80,8	-
UNI & HOLT	18,5	25,8	20,6	7,9	68,2	74,5	73,9	-
Totaal	53,4	61,6	56,3	40,7	83,3	86,3	83,5	-

Legenda: BO: Basisonderwijs; LSO: Lager Secundair Onderwijs; HSO: Hoger Secundair Onderwijs; HOKT: Hoger Onderwijs KorteType (3 jaar); UNI: Universiteit; HOLT: Hoger Onderwijs LangeType (4+ jaar).
Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, Volkstelling 1991, bewerking door auteur.